

## Φώτιος Ἄρ. Δημητρακόπουλος

### ΠΑΝΗΓΥΡΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ:

#### Ὁ Βέης γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη

Εἰς μνήμην Νίκου Α. Βέη

Ὁ μακαρίτης καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Νίκος Α. Βέης ἀνήκει στὴ χορεία τῶν παλαιῶν ἐκείνων Διδασκάλων ποὺ δυστυχῶς ἔχουν ἐκλείψει στὶς μέρες μας. Χαλκέντερος ἐρευνητής, ἐργάτης τῆς ἐπιστήμης, συναρπαστικὸς δάσκαλος, συμπαραστάτης τῶν φοιτητῶν καὶ φιλόανθρωπος, προσδευτικὸ μυαλὸ κι ἀληθινὸς δημοκράτης. *Ἀνὴρ τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλων\**. Ἄν τώρα ξεχώρισα τοῦτο τὸ θέμα γιὰ νὰ τὸ παρουσιάσω μὲ τὴ μορφή ἐνὸς μικροῦ φροντισματος, αὐτὸ ὀφείλεται στοῦ ὅτι συμπληρώνονται τοῦ χρόνου ἑκατὸ ἔτη ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Νίκου Α. Βέη (1882-1958) καὶ κοντὰ εἰκοσιπέντε ἀπὸ τὸ θάνατό του<sup>1</sup>. Ἔτσι τιμᾶται ἡ μνήμη τοῦ ἀκάματου αὐτοῦ ἐργάτη τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἀπὸ τὶς στήλες ἐνὸς περιοδικοῦ μέσα ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸ χώρο τῆς Σχολῆς ὅπου δίδαξε ὁ Βέης. Δὲν θὰ τολμοῦσα νὰ δηλώσω συμμετοχή μ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο καὶ στὰ ἐβδομηντὰχρονα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Παπαδιαμάντη, κάπως καθυστερημένα ἄλλωστε· θέλω ἀπλῶς νὰ ὑπογραμμίσω τὴν ἀγάπη τοῦ Βέη γιὰ τὴ μορφή καὶ τὸ ἔργο τοῦ «ἁγίου τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων», ἀγάπη ποὺ τὸν ὥθησε νὰ διδάξει Παπαδιαμάντη στοῦ Πανεπιστημίου<sup>2</sup>, πρῶτος αὐτὸς καὶ μόνος γιὰ πολλὰ χρόνια. Κι αὐτὴ ἡ ἀγάπη παρουσιάζεται καθαρὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἑφτά δημοσιεύματα τοῦ Βέη γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη καὶ συμπυκνώνεται στοῦ χαρακτηρισμὸ τοῦ πρώτου γιὰ τὸν δεύτερο: ὁ πανηγυριστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας· αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς ἐπαναλαμβάνεται στὰ τέσσερα ἀπὸ τὰ ἑφτά δημοσιεύματα τοῦ Βέη.

\*

Ξεκίνημα γιὰ τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ ἦταν ἡ ἀνάγνωση τοῦ μελετήματος τοῦ Βέη «Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης»<sup>3</sup>. Σ' αὐτὸ ὁ σοφὸς ἐλληνιστὴς θέλει νὰ δείξει ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ὄχι μόνον γνῶριζε ἄριστα τὸ ὕμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Μελωδοῦ – ὅσο βέβαια ἦταν ὡς

\* Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, Προοίμιον III 1.

1. Στὰ χαρτιά ὁ Βέης φέρεται γεννημένος τὸ 1882 στὴν Τρίπολη, ἂν καὶ στὴν πραγματικότητα φαίνεται ὅτι γεννήθηκε λίγα χρόνια ἀργότερα στὴ Μεγαλόπολη, βλ. Μαίρης Ν. Βέη, Ὁ Νίκος Βέης καὶ τὰ Ἑλληνικά θλασάρια, Ἀθῆναι 1963, σσ. 19, 35. Πρβλ. καὶ τῆς ἰδίας, «Σύντομα βιογραφικὰ καὶ χαρακτηριστικὰ στιγμαὶ ἐκ τῆς δραστηριότητος τοῦ Νίκου Βέη», Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά, Ἀθῆναι 1974, σσ. 171-183.

2. Βλ. παρακάτω στὴν περίληψη τοῦ δημοσιεύματος 6.

3. Τὶς ἀκριβεῖς παραπομπὲς τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Βέη γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη παραθέτω λίγο παρακάτω.

τότε έκδεδομένο -, αλλά και ότι παρακολουθοῦσε μὲ ἐνδιαφέρον τὴν πρόοδο τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν γύρω ἀπὸ τὸ Ρωμανό. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐπιστημονικότερο δημοσίευμα τοῦ Βέη γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη· δὲν εἶναι ὁμως τὸ πρῶτο. Γνωστὸ εἶναι ἐπίσης, ἀπὸ τὴν ἀναδημοσίευση τοῦ Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου, ἕνα ἄλλο ἄρθρο τοῦ Βέη, «Ὁ Μυστράς, οἱ Μωραῖται τῆς Σκιάθου καὶ ἡ «κακία» τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη». Τέλος, γνῶρίζω τὸ σημεῖωμα τοῦ Βέη «Ἡ πρώτη μου συνάντησις μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντη», δημοσιευμένο τὸ 1927 στὸ «Φοιτητικὸν Ἡμερολόγιον», τοῦ ὁποίου ἀντίτυπο ἔχω στὴ βιβλιοθήκη μου.

Θέλοντας νὰ διαπιστώσω τί ἄλλο εἶχε γράψει ὁ Βέης γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, κατέφυγα στὴν ἀναγραφή τῶν δημοσιευμάτων του ἀπὸ τὴν Εὐγενία Βέη - Χατζηδάκη<sup>4</sup>: ἐκεῖ ἐνετόπισα ἄλλα τρία δημοσιεύματα τοῦ Βέη, ὅλα καταγραμμένα στὴ βιβλιογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη ἀπὸ τὸ Γ. Βαλέτα<sup>5</sup>. Ἀπὸ τὴ βιβλιογραφία τοῦ τελευταίου ἐπεσήμανα τὸ ἔβδομο καὶ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ Βέη. Γιὰ λόγους πρακτικῶς παραθέτω τοὺς τίτλους καὶ τίς παραπομπές τῶν ἐφτά δημοσιευμάτων του, ὑποσημειώνοντας τὸν ἀριθμὸ τους στὶς βιβλιογραφίες τῆς Εὐγενίας Βέη - Χατζηδάκη καὶ τοῦ Γ. Βαλέτα.

1. -, Ἡ πρώτη μου συνάντησις μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντην, *Φοιτητικὸν Ἡμερολόγιον*, ἔτος πρῶτον, ἐν Ἀθήναις 1927, σσ. 30-33. [Ἀναδημοσιευμένο στὴ *Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά*, Ἀθήναι 1967, σσ. 169-171].

Βέη - Χατζηδάκη 242

Βαλέτας 157

2. -, Ὁ Μυστράς, οἱ Μωραῖται τῆς Σκιάθου καὶ ἡ «κακία» τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, *Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος*, τευχ. Α', Ἰαν. 1935, σσ. 32-39 [Ἀναδημοσιευμένο στὸ βιβλίο: *Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Εἴκοσι κείμενα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του*, Πρόλογος - ἐπιμέλεια Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Οἱ ἐκδόσεις τῶν φίλων, Ἀθήνα 1979, σσ. 101-108].

Βέη - Χατζηδάκη 279

Βαλέτας 138

3. -, Ὁ πάπυρος τοῦ Ἰλαρίωνος καὶ ἡ «Φόνισσα» τοῦ Παπαδιαμάντη, *Νέα Ἑστία* 22 (1937), τευχος 264, Χριστούγεννα 1937, σσ. 15-18.

Βέη - Χατζηδάκη 299

Βαλέτας 150

4. -, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Νέα Ἑστία* 30 (1941), τευχος 355, Χριστούγεννα 1941 [Ἀφιέρωμα στὸν

4. Εὐγενίας Βέη - Χατζηδάκη, «Δημοσιεύματα Νίκου Α. Βέη (Bees)», *Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher* 19 (1966) 1-55.

5. Γ. Βαλέτα, *Παπαδιαμάντης, Ἡ ζωὴ - τὸ ἔργο - ἡ ἐποχὴ του*, (Ἀθήνα) 1955, [=6ος τόμος τῶν Ἀπάντων], σσ. 618-631.

Παπαδιαμάντη], σσ. 29-33.

Βέη - Χατζηδάκη 356

Βαλέτας σ. 418

5. -, 'Η εξομολόγησις τῆς μαίας Κυρατζοῦς καὶ τὸ «Χατζόπουλο» τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφημ. 'Η Πρωΐα, Ἀθῆναι, ἔτος ΙΖ', ἀρ. 17-162, Κυριακὴ 10 Μαΐου 1942.

Βέη - Χατζηδάκη 369

Βαλέτας 538

6. -, Δύο βαπτιστικὰ ὀνόματα ἡρωϊδῶν τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφημ. 'Η Πρωΐα, Ἀθῆναι, ἔτος ΙΖ', ἀρ. 17-234, Κυριακὴ 2 Αὐγούστου 1942.

Βέη - Χατζηδάκη 363

Βαλέτας 539

7. -, 'Η ἐτυμολογία τῆς λέξεως Σκίαθος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Καισάριος Δαπόντε, ἐφημ. 'Η Πρωΐα, Ἀθῆναι, ἔτος ΙΖ', ἀρ. 17-263, Κυριακὴ 6 Σεπτεμβρίου 1942.

Βέη - Χατζηδάκη 370

Βαλέτας 537

Ἀλλὰ ἄς δοῦμε τί πραγματεύεται στὰ δημοσιεύματά του αὐτὰ ὁ Βέης καὶ πῶς περιγράφει τὸν Παπαδιαμάντη:

1. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀπουσίας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα<sup>6</sup> ὁ Βέης ξαναβρέθηκε στὴ μικρὴ πλατεία τῆς συμβολῆς τῶν ὁδῶν Ἀγίου Μάρκου καὶ Πραξιτέλους μὲ τὴν Εὐριπίδου. Ἐκεῖ, σὲ οἰκοδόμημα ποῦ δὲν ὑπῆρχε πιά, βρισκόταν στὰ τέλη τοῦ περασμένου καὶ στίς ἀρχές τοῦ τωρινοῦ αἰῶνα «τὸ περίφημον καφενεῖον τῶν κυθηρίων ἀδελφῶν Μπαβέα». Σ' αὐτὸ σύχναζε ἓνας ξεχωριστὸς κύκλος ποιητῶν καὶ λογίων, τῶν ὁποίων παραθέτει τὰ ὀνόματα, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Στέφανο Μαρτζώκη<sup>7</sup>. Ὁ Βέης ξαναγυρνᾷ πάνω ἀπὸ 25 χρόνια πίσω καὶ περιγράφει γιὰ λίγο τὸν ἑαυτὸ του μαθητὴ τοῦ Βαρβακείου<sup>8</sup> μὲ «ναυτικὴν στολὴν», μὲ τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τίς πνευματικές του ἀνησυχίες. Καὶ νὰ ἡ πρώτη του συνάντησι μὲ τὸν Παπαδιαμάντη:

«Ἦτο ἑαρινὴ ἑσπέρα» καὶ στὸ καφενεῖο Μπαβέα ἡ ὁμήγυρη «συνεδρίαζε» στὸ ὑπαίθεο «γύρω μεταλλικοῦ ἀσταθοῦς κενοῦ τραπεζίου». Ὅλοι μὲ θαυμασμο παρακολουθοῦσαν ἐνάν ἄγνωστο στὸ Βέη ποῦ δειχνοντας στὸν οὐρανὸ διάφορα ἀστέρια, ἀνέφερε τὰ ἀρχαῖα καὶ νέα

6. Ἐπέστρεψε τὸ 1925 ἀπὸ τὴ Γερμανία· εἶχε φύγει τὸ 1911. Βλ. πρόχειρα Μαίρης Ν. Βέη, «Σύντομα βιογραφικά...», ὁ.π., σ. 174.

7. Ὁ Στέφανος Μαρτζώκης εἶχε φέρεи τὸ μαθητὴ ἀκόμα Νίκο Βέη σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Em. Legrand, βλ. Μαίρης Ν. Βέη, Ἀφιέρωμα εἰς Emile Legrand. Ἀθῆναι 1973, σ. 18 τῆς ἰδίας. Ὁ Κωνσταντῖνος Τριανταφυλλόπουλος παρὼν μετὰ τοῦ Νίκου Βέη, Ἀθῆναι 1966, σ. 19.

8. Τὸ 1901 γράφτηκε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ἄρα πρέπει νὰ τοποθετήσουμε τὴν «πρώτη του συνάντησι» τὸ 1900 ἢ τὰ ἀμέσως προηγούμενα χρόνια. Πρβλ. Μαίρης Ν. Βέη, «Σύντομα βιογραφικά...», ὁ.π., σ. 171.

ονόματά τους και ιστορήματα σχετικά μ' αυτά από τη μυθολογία. "Όταν ό Παπαδιαμάντης, γιατί αυτός ήταν ό άγνωστος, αντίληφθηκε τό Χρίστο Βαρλέντη, μέλος του κύκλου, νά πλησιάζει, διέκοψε τήν όμιλία του και έσπευσε νά τόν έπιτιμήσει γιά τίς άπουσίες του από τίς όλονυχτίες του άγίου Έλισσαίου. Μέ τήν έμφάνιση του Βαρλέντη ή συζήτηση στρέφεται σέ λογοτεχνική κριτική σύγχρονων έργων, πού τελικά καταντάει σέ κακολογία τών συγγραφέων. "Ο Παπαδιαμάντης πού άπεχθάνεται τίς κακολογίες, άποσύρεται αλλά έπιστρέφει σέ λίγο, έπιτιμά ένα νεαρό λόγιο πού επέκρινε τόν Παλαμά και όριστικά πιά "άπομακρύνεται του φιλολογικού κύκλου χωρίς και ν' άποχαιρετήση».

2. "Ο Βέης θυμάται τόν Αύγουστο του 1907, μιά μέρα πού μόλις είχε έπιστρέψει από έπιστημονική έκδρομή στο Μυστρά, νά διηγείται κάτω από τά δέντρα τής Δεξαμενής σέ όμιλο φίλων τίς έντυπώσεις του. "Ο παρακαθήμενος Παπαδιαμάντης διέκοψε γιά νά πεί ότι κι αυτός από τή μητέρα του κρατά από τό Μυστρά<sup>9</sup>.

"Ο Βέης έπισημαίνει ότι στα διηγήματά του ό Παπαδιαμάντης συχνά δηλώνει τή γενεαλογική του σχέση μέ τό Μυστρά: τονίζει επίσης ότι μετά τά γεγονότα του 1770 έγκαθίστανται Μωραΐτες στη Σκιάθο και άναφέρει δυό Σκιαθίτες, Μωραΐτης τό έπώνυμο, τό Σπυριδωνα και Δημήτριο, και έναν τρίτο τό Σωτήριο Οικονόμου. "Ο Δημήτριος Μωραΐτης διηγήθηκε στο Βέη τήν «κακία» του Παπαδιαμάντη. Ποιά ήταν; Στα τέλη τής ζωής του ό Μωραϊτίδης, μοναχός Άνδρόνικος στη Σκιάθο πιά, έκμυστηρεύτηκε στο Δ. Μωραΐτη: «Είχεν όμως ό μακαρίτης ό ξάδελφός μας ό "Αλέκος ό Παπαδιαμάντης και μία κακία!» "Ποιά;» ήρώτησεν έκπληκτος ό κ. Δημήτριος Γ. Μωραΐτης. «Νά μή μ' άφήση και μένα μιά φορά νά ψάλω ως δεξιός ψάλτης!» άπήντησεν ό Πάτερ Άνδρόνικος».

3. Στίς 17 'Ιουνίου του έτους 1 π.Χ. ό εργάτης 'Ιλαρίων έστειλε από τήν Άλεξάνδρεια γράμμα στήν έγκυο σύζυγό του "Αλιν' στο γράμμα του, πού βρέθηκε στους παπύρους τής Όξυρύγχου, προσπαθεί νά καθυσυχάσει τίς άνησυχίες τής γυναίκας του διαβεβαιώνοντάς τήν ότι δέν τήν ξέχασε, και τής ζητάει άν μέν γεννήσει άγόρι νά τό κρατήσει, άν όμως γεννήσει κορίτσι νά τό «έκβάλει». "Ο Βέης σχολιάζει τήν έπιστολή και ιδίως τή συνήθεια τών απόρων κυρίως γονέων νά «έκθέτουν» τά θήλεα τέκνα τους και μάλιστα κατά τούς Έλληνορωμαϊκούς χρόνους<sup>10</sup>.

Θέλοντας νά έρμηνεύσει αυτή τή σκληρότητα ό Βέης ανατρέχει στίς σύγχρονές του αντίληψεις πολλών νεοελλήνων γονέων, και κυρίως τής ύπαιθρου, πάνω στο θέμα αυτό. Βρίσκει έτσι τήν εύκαιρία νά παραθέσει

9. Πρβλ. Γ. Βαλέτα, ό.π., σ. 324.

10. Για τήν έκθεση τών βρεφών βλ. Paulys - Wissowa, *R.E.*, s.v. Kinderaussetzung, Band XI, 1, στ. 463 κέξ. και στη Mey. Έλλ. Έγκυκλ., άρθρο «έκθεσις βρέφους», τόμ. Θ', σσ. 782-785.



συνοπτικά τις αντίληψεις της Φραγκογιαννοῦς γιὰ τὴ μοίρα τῆς γυναίκα·ς στὴ ζωὴ, ἀντίληψεις ποὺ τὴν μετέβαλαν «ἀσυνειδήτως εἰς πραγματικὴν φόνισσαν ἀθῶων κορασίων». Καὶ καταλήγει μὲ τὴν παρατήρηση: «καὶ ὅπως ὠρισμένα μνημεῖα τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἶναι προωρισμένα νὰ διαφωτίζωσι καὶ ἀρχαιοτέρας περιόδους τῆς ἡμετέρας γλώσσης, οὕτω στοιχεῖα φερόμενα εἰς τὸν Νεοελληνικὸν καθ' ὅλου βίον εἶναι προωρισμένα [...] νὰ διαφωτίσωσι μεγάλως τὰ περιεχόμενα τῶν παπυρολογικῶν εὕρημάτων».

4. Στὴν ὑποσημείωση τοῦ τίτλου τοῦ ἄρθρου τοῦ ὁ Βέης γράφει: «Κατὰ τὰς ἀναμνήσεις μου ἐκ τῆς συναναστροφῆς μετὰ τοῦ θαυμαστοῦ διηγηματογράφου». Κι ἐνῶ οἱ ἀναμνήσεις τοῦ γιὰ τὸ συγκεκριμένο αὐτὸ θέμα θὰ μπορούσαν νὰ συνοψιστοῦν σὲ λίγες γραμμές, ὁ Βέης ἐπιμηκύνει τὸ μελέτημά τοῦ μὲ παρεκβάσεις γιὰ τὶς ψαλτικές ἐπιδόσεις τοῦ Παπαδιαμάντη, γιὰ τὸ βίο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ρωμανοῦ, γιὰ τὶς ἐκδόσεις τῶν ὕμνων τοῦ, μὲ ἀφθονες ὑποσημειώσεις.

Κατὰ τὸ Βέη ὁ Παπαδιαμάντης «ἐγνώριζε μέγα μέρος τοῦ ἐκδεδομένου καὶ τοῦ ἀνεκδότου ἔργου» τοῦ μελωδοῦ, «παρηκολούθει δέ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀλλὰ πάντοτε μετ' ἀληθοῦς ἐνδιαφέροντος, τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία ἐσχετιζέτο πρὸς τὸν Ρωμανὸν καὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ, καὶ ἡγάπα νὰ μεταδίδῃ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης ταύτης καὶ εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν στενότερον αὐτοῦ κύκλον. Ἀνῆκε καὶ ἡ ταπεινότης μου εἰς τὸν κύκλον αὐτόν, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1903-1908 [...] καὶ ἐνθυμοῦμαι πάλιν, ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου ὁ Κύρ Ἀλέξανδρος πολλάκις ἐκάθητο κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας μόνος καὶ μακρὰν τῶν λοιπῶν θαμῶνων τῆς Δεξαμενῆς ψιθυρίζων ἐπὶ μακρὸν συνεχῶς. Τί ἦσαν τὰ ψιθυρίσματα ἐκεῖνα τοῦ βυζαντινοῦ Σκιαθίτου καὶ Ἀθηναίου Ἀγιορείτου; Ἦσαν συνήθως κοντάκια τοῦ Ρωμανοῦ, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ἐγνώριζε κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ στήθους»<sup>11</sup>.

Ὑπερβολικῇ, νομίζω εἶναι ἡ διατύπωση ὅτι «...ἦντλει ὁ ἀσκητικὸς

11. Οἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Βέη γιὰ τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ Παπαδιαμάντη γύρω ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ πρόοδο τῶν Ρωμανικῶν μελετῶν (καὶ τὴν ἀνακοίνωση τῶν πορισμάτων σ' ἄλλους) καὶ ἡ τυχὸν μελέτη Ἀγιορείτικῶν χειρογράφων μὲ ὕμνους τοῦ Μελωδοῦ εἶναι ὄχι μόνον ἀνεπιβεβαίωτες ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ κι ἀντίθετες ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποὺ ἔχουμε σήμερα γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Γνώριζε τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία ὁ Σκιαθίτης διηγηματογράφος, γιὰτὶ βέβαια τὴ ζωῶσε καθημερινὰ διὰ βίου, ὅμως ἡ παρακολούθηση τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας ἀπ' αὐτόν δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι παρὰ εὐκαιρικὴ καὶ ἀρκετὰ γενικὴ. Ὅπωςὸποτε, ἀφοῦ δὲν ἔξερε γερμανικά, δὲν θὰ εἶχε μελετήσει τὰ σύγχρονα δημοσιεύματα τῶν Krumbacher καὶ Maas, τὸ πολὺ νὰ εἶχε διαβάσει κάποια ἀπὸ τὰ ἐπίσης σύγχρονα τοῦ Παπαδοπούλου – Κεραμέως (πρβλ. τὴν ἀναγραφὴ τους στοῦ Κ. Μητσάκη, *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία*, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 20-22, 25-26). Πρβλ. καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ Α. Μαρκοπούλου, «Αἱ ἱστορικαὶ Βυζαντινὰ γνῶσεις τοῦ Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη ὡς προκύπτουν ἐκ τῆς «Γυφτοπούλας», *ΕΕΒΣ* 35 (1966-67) 367-375. Δὲς ἐπίσης καὶ τὶς παρατηρήσεις τοῦ Βαγγέλη Σκουβαρά, *Τὸ ὕμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδη*, Ἀθήνα 1960, σσ. 35 κέξ.

Σκιαθίτης τὴν ὑμνολογικὴν ταύτην σοφίαν, ὄχι μόνον ἐξ ἐντύπων ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ Μελωδοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς χειρογράφου παραδόσεως αὐτῶν. Ἰσως μάλιστα εἶχε μελετήσει Ἀγιορειτικά χειρόγραφα, περιέχοντα ὕμνους τοῦ Ρωμανοῦ»· κι ἄλλοῦ πάλι ὅτι «καὶ πρὸς τὰ συγγενῆ λατινικά, ἀγγλικά καὶ γαλλικά [ἐκκλησιαστικά] ποιητικά κείμενα ἦτο οἰκεῖος». Λέγει ἀκόμα ὁ Βέης ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης δεχόταν τὴν ἀξιοπιστία τῶν παλαιῶν συναξαρίων τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τὴν ταύτιση τοῦ Ἀναστασίου μὲ τὸν πρεσβύτερο Ἀναστάσιο (491-518), ἀλλὰ «ἤθελε τὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον ἔργον τοῦ μονοθελήτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Σεργίου».

5. Ὁ Βέης ἀναφέρεται στὸ διήγημα «Τὸ Χατζόπουλο» τοῦ Παπαδιαμάντη, ποῦ τὸ τοποθετεῖ στὴν τελευταία περίοδο τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς του (1905-1909), καὶ δίδει περίληψη τοῦ περιεχομένου του. Ὁ μαθητὴς τοῦ Βέη, Ἰωάννης Ν. Φραγκοῦλας<sup>12</sup>, ποῦ ἀνήκει σὲ παλιὰ καὶ ἐπίσημη «τῆς Σκιάθου πατριάν», τοῦ γνωστοποίησε τὴν ὑπαρξὴ γραμμάτων ἐκκλησιαστικῶν στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Σκιάθου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μαρτυρεῖται ἡ ἱστορικὴ βάση τοῦ διηγήματος. Ἐνα ἀπ' αὐτά, τὴν «ἐξομολόγησι τῆς μαίας Κυρατζοῦς», ἐκδίδει ὁ Βέης. Ἡ μαία, λίγο πρὶν πεθάνει, ἐξομολογεῖται ὅτι τὸ «Χατζόπουλο», δὲν ἦταν τέκνο τοῦ Χατζη-Σταμάτη καὶ ἔτσι ἡ περιουσία τοῦ δεύτερου κληρονομεῖται ἀπὸ τὸν πρῶτο καὶ γνήσιο γιὸ του, ἀγιορεῖται μοναχὸ Γρηγόριον· ἡ περιουσία ἀφιερώνεται στὴ μονὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀπὸ τὸ μοναχὸ Γρηγόριο, κτίτορα καὶ δεῦτερο ἡγούμενόν της (1814-16). Σχολιάζοντας ὁ Βέης λέγει ὅτι ἡ ἐξομολόγησι διαφορτίζει πολλὰς λεπτομέρειες ὡς πρὸς τοὺς ἥρωες τοῦ διηγήματος, καὶ καταλήγει:

«Ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς αὐτῆς μονῆς ἐναπόκεινται καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ Χατζόπουλο ἐκκλησιαστικά γράμματα. Ἐγνώριζεν ὁ Παπαδιαμάντης τὰ γράμματα ταῦτα; Καταφατικῶς δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὸ σιγίλλιον, τὸ ὁποῖον ἀπέλυσεν ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γρηγόριος Ε' κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ 1798 (οὐχὶ 1799 ὡς θέλει ὁ Παπαδιαμάντης)».

6. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ποῦ τὴν ἀντιγράφω εὐθὺς ἀμέσως:

«Τὰ ιδιότυπα βαπτιστικά ὀνόματα τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἱ ἥρωες καὶ πρὸ πάντων αἱ Σκιαθίτισσαι ἡρώιδες τῶν διηγημάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη εἶνε ἀξία ἐιδικῆς ἐρεῦνης. Τὴν ἀνάγκην τῆς ἐρεῦνης

12. Γιά τὸ θεολόγο καὶ συγγραφέα Ἰω. Ν. Φραγκοῦλα βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Ἰω. Κορναράκη, *ΘΗΕ*, τόμ. 11, στ. 1213-1214. Ἐπίσης καὶ στὸ περ. *Σκιάθος*, χρόνος 5ος, τεῦχος 18, Ἰουλ.-Σεπτ. 1980, Ἀφιέρωμα στὸν παπα-Γιώργη Ρήγα καὶ τὸ δρ. Ἰω. Ν. Φραγκοῦλα. Στὴν ἐπιφυλλίδα του αὐτὴ ὁ Βέης ἀναφέρει δύο ἀκόμα περιπτώσεις Σκιαθιτῶν μαθητῶν του ποὺ γινώριζαν ἐπεισόδια καὶ ἱστορίες ἀπὸ δύο διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη «ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων».

αυτῆς ἐτόνισεν ἐπανειλημμένως ἡ ταπεινότης μου κατὰ τὰ παλαιὰ αὐτῆς μαθήματα περὶ Παπαδιαμάντη, ὡς καὶ κατὰ τὰς σχετικές πρὸς αὐτὸν φροντιστηριακὰς ἀσκήσεις<sup>13</sup>. Εἰς πτυχιούχους δὲ μαθητὰς μου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Διδασκαλείου τῆς Μέσης Μετεκπαιδεύσεως συνέστησα ὡς θέματα ἐναίσιμων διδακτορικῶν διατριβῶν τὰ βαπτιστικά ὀνόματα καὶ τὰ τοπωνύμια τὰ ὁποῖα ἀναφέρουσι τὰ διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη».

Σημειώνει ἐπίσης ὅτι ὁ Τέλλος Ἀγρας (Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν 2 (1936) 97 κέξ.) ἐπέστησε τὴν προσοχὴν στοῦ ιδιόρρυθμο πολλῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων Σκιαθιστῶν ἡρωίδων τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ ἀσχολεῖται μὲ δύο μόνο βαπτιστικά ὀνόματα: α) τὸ βαπτιστικὸ Ἀβέρ(ι)σσα, ποῦ τὸ παράγει ἀπὸ τὸ Ἀμήρισσα, θηλυκὸ τοῦ Ἀμηρᾶς, καὶ β) τὸ Μονεμβασώ, ἀπὸ τῆς Μονεμβασιάς, ποῦ πρέπει νὰ τὸ ἔφεραν οἱ Μωραῖτες στὴ Σκιάθου, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι «τὸ πρῶτον κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀπαντᾶται βαπτιστικὸν Μονεμβασία ἢ Μονεμβασιά». Ἀναφέρει ἀκόμη «νεοελληνικά βαπτιστικά, τὰ ὁποῖα καθιερώθηκαν ἐξ ὀνομάτων περιφήμων ἐν τῇ ἱστορίᾳ πόλεων καὶ χωρῶν».

7. Ὁ Βέης ἀρχίζει τὸ ἄρθρον τοῦ ἀναφέροντας δύο ποιήματα τοῦ Τάκη Παπατζῶνη δημοσιευμένα στοῦ Χριστουγεννιάτικο τεύχος τῆς Νέας Ἑστίας τὸ 1941 γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, τὰ ὁποῖα ὁ Παπατζῶνης «ὡς ἔφηβος καὶ προσκυνητὴς τοῦ τάφου τοῦ πανηγυριστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας εἶχε γράψει τῷ 1913». Ἐπειδὴ σὲ προτασσόμενο σημεῖωμά του ὁ Παπατζῶνης ἐτυμολογοῦσε τὸ Σκιάθος ἀπὸ τὸ σκιά + ἄθως (δηλ. ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ Ἀθωνος), ὁ Βέης βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ γράψῃ ὅτι ἡ παρετυμολογία αὕτη, ποῦ τὴν ἤξεραν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπέρριπταν οἱ δύο Ἀλέξανδροι, Παπαδιαμάντης καὶ Μωραϊτίδης, ἀπαντᾶται πρῶτα στοῦ 16ο κεφάλαιον τοῦ «Κήπου Χαρίτων» τοῦ Kaisáριου Δαπόντε<sup>14</sup>. Μετὰ ἀπὸ λίγα

13. Πρῶτος ὁ Βέης διδάξε νεοέλληνες λογοτέχνες στοῦ Πανεπιστημίου· βλ. καὶ τὰ σημεῖωματα τῶν Γ. Βαλέτα καὶ Γ. Κομίνης στοῦ βιβλίου *Ὁ Νίκος Βέης τιμημένος σάν διδάσκαλος τοῦ Γένους ἀπὸ τοὺς φοιτητὰς του*, εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα καὶ ἐπιμέλεια Μαίρης Ν. Βέη, Ἀθήνα 1980, σσ. 39, 126.

14. Γνωρίζοντας τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιφυλλίδας αὐτῆς τοῦ Βέη ἦταν εὐκόλον νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι σ' αὐτὴν ἀναφέρεται ἐπιστολὴ τοῦ Παπατζῶνη πρὸς τὸ Βέη, ἐκδεδομένη ἀπὸ τὴ Μαίρη Ν. Βέη στοῦ βιβλίου *Ὁ Νίκος Βέης τιμημένος...*, ὁ.π., σ. 214. Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ἡμερομηνία μόνον, 7 Σεπτεμβρίου, ἡ δὲ ἐπιφυλλίδα δημοσιεύθηκε στοῦ φύλλου τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1942· εἶται μποροῦμε νὰ συμπληρώσουμε τὴ χρονολογία τῆς ἐπιστολῆς, 7 Σεπτεμβρίου 1942, καὶ νὰ παρατηρήσουμε ὅτι γράφτηκε ἀπὸ τὸν Παπατζῶνη τὴν ἐπομένη τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐπιφυλλίδας. Τὴν ἐπιστολὴ ἀντιγράφω ἀπὸ τὴν ἐκδόσιν τῆς Βέη:

7 Σεπτεμβρίου

Κύριε Καθηγητά,

Μ' εὐγνωμοσύνην καὶ χαρὰν εἶδα τὴν μνηεῖαν τὴν ὁποῖαν ἤθελήσατε νὰ κάμετε εἰς τὸ ἄρθρον Σας τῆς ταπεινῆς μου εἰσαγωγῆς εἰς τὰ ποιήματα τῆς πρώτης μου ἐξάλλου νεότητος διὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Ἡ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τὴν ιδέαν, ὅτι παρακολού-



λόγια για τὸ Δαπόντε ὁ Βέης συνεχίζει:

«Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ Παῦλος Νιρβάνας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἐγνώριζον ἀπὸ μνήμης μέγα μέρος ἑνὸς περιεργωτάτου κειμένου τοῦ αὐτοῦ «χαριεστάτου ποιητοῦ» [=Δαπόντε]. Τὸ κείμενον τοῦτο ἔχει τὸν τίτλον «Κανὼν περιεκτικὸς πολλῶν ἐξαιρέτων πραγμάτων, τῶν εἰς πολλὰς πόλεις καὶ νήσους καὶ ἔθνη καὶ ζῶα ἐγνωσμένων», καὶ συμπεριλαμβάνεται στὸν «Κήπο Χαρίτων». Ἄς δοῦμε μερικά παραδείγματα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ σταχυολογεῖ ὁ Βέης ἀπὸ τὸν «Κανόνα»: «κρασί σκοπελίτικο», «Μπαρμπαριάς τὰ φέσια», «εἰκόνες Μοσχοβίτικες, σταυροὶ Ἀγιορείτικοι», «ἄξιο-θέατα ὡς ἡ Ἁγία Σοφία, τὰ Μετέωρα, κ.ά.», «ἀξιάγαστα ὧν πρωτεύουσιν ἡ πίστις ἡμῶν καὶ Τουρκῶν τὸ φιλόξενον».

Τὸ ἄρθρο κλείνει μὲ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως Σκίαθος, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Βέης δέχεται τὴν κατὰ Α. Fick προελληνικὴ τῆς προέλευση, ὅπως τὸ ψιάθος, λέξη αἰγυπτιακῆ. Σχετίζει ἐπίσης τὸ Σκίαθος μὲ ἄλλα τοπωνύμια, ὅπως τὸ Σκιαθὶς = ὄρος στὴν Ἀρκαδία, καὶ Σκίθαι = πόλη τῆς Χαλκιδικῆς, πιθανῶς παλαιοπελασγικὸς συνοικισμός, κατὰ Fick.

\*

«Ἀπαράμιλλον πανηγυριστὴν τῆς Ὁρθοδοξίας» χαρακτηρίζει ὁ Βέης τὸν Παπαδιαμάντη ἀπὸ τὸ πρῶτο τοῦ ἤδη σχετικὰ μ' αὐτὸν δημοσίευμα. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἐπαναλαμβάνεται καὶ σὲ ἄλλα τρία ἀπὸ τὰ ἐφτά τοῦ δημοσιεύματα, ὅπως ἀνέφερα στὴν ἀρχή. Στὸ δεῦτερο κίβλος ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι «ὁ ἐξοχος πανηγυριστὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας» καὶ στὸ τέταρτο πάλι «ὁ κατ' ἐξοχὴν πανηγυριστὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας». Γιὰ τέταρτη καὶ τελευταία φορὰ συναντᾶμε τὸ χαρακτηρισμὸ «πανηγυριστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας» στὸ ἔβδομο δημοσίευμα, τὴν τελευταία σχετικὴ ἐπιφυλλίδα τοῦ Βέη στὴν «Πρωτᾶ». Αὐτὴ λοιπὸν τὴν πρόσηγορία προτιμοῦσε ὁ Βέης γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη.

Ὁ θαυμασμὸς τοῦ γιὰ τὸ Σκιαθίτη λογοτέχνη ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν ἐφηβικὴ τοῦ ἡλικία, ὅγ.ως τονίζει στὸ πρῶτο τοῦ δημοσίευμα: «... εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, τοῦ ὁποίου εἶχα ἤδη πολλὰ διηγήματα καὶ

---

θεῖτε μὲ τὸσην συγκατάβασιν καὶ εὐμένειαν γραφόμενα καὶ σκέψεις, ποὺ ἀντλοῦν θάρρος ἀπ' αὐτὴν Σας τὴν στάσιν, ὅχι δυστυχῶς συνήθη, οὔτε πυκνὴν εἰς τὰ χρονικά μας. Καὶ ἡ χαρά, ὅτι ὤξυνα κατὰ κάποιον τρόπον, ποὺ δὲν τὸν ἐπερίμενα, τὴν ἐμβριθεῖαν Σας, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξάντλησιν τοῦ ἐτυμολογικοῦ τῆς ὥραιας Σκιάθου, μαζὶ μὲ τὸσον ὥραϊα καὶ χαριτωμένα ποικίλματα, ἐξ ἴσου χαριτωμένα πρὸς τὸν ἱστορούμενον «χαριεστάτον» Μοναχὸν Καισάριον.

Πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ἰδῆ τὴν αὐγὴν τὸ δράμα τοῦ Ἀθωνιάτου Κώνου ἀπὸ τὸ νησί τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ τὴν ὀλικὴν τοῦ ἐκλείψιν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἡλιακοῦ ἀστρου, διὰ νὰ (αἰσθανθῇ) ἐκπηγάζουσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ καὶ ἐπιβυλλομένην τὴν λαϊκὴν ἐτυμολογίαν, τὸσον σοφὴν ἐνίστε, ὅσον ἢ καὶ πλεόν τῆς ἄλλης, τῆς ἐλλόγου!

ὁ ὅλως ὑμέτερος καὶ φίλος

παπατζῶνης



ἀναγνώσει καὶ θαυμάσει. (τώρα ἐν ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ τὰ θαυμάζω πολὺ περισσότερον παρ' ὅ,τι ὡς νεανίσκος)». Τὸ δημοσίευμα αὐτὸ τελειώνει μὲ τὰ ἐξῆς λόγια: «Μὲ αὐτὰ τὰ ἐπεισόδια συνδέεται ἡ πρώτη μου συνάντησις μὲ τὸν ἀπαράμιλλον πανηγυριστὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν ὁποῖον βραδύτερον εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ κέρδος ἐγγύτερον νὰ γνωρίσω». Στὸ δεύτερο δημοσίευσμά του λέγει γιὰ τὸ Σπυρ. Μωραΐτη ὅτι «...ἠσθάνετο δικαίως θαυμασμὸν πρὸς τὸ λογοτεχνικὸν τάλαντον τοῦ συντοπίτου καὶ συγγενοῦς», καὶ γιὰ τὰ «λογοτεχνήματα» τοῦ Παπαδιαμάντη ὅτι «... τὰ ἐχάρισεν εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ὁ ἀθάνατος Σκιαθίτης». Στὸ τέταρτο δημοσίευσμά του ὁ Βέης ἐκφράζει μὲ διάφορους χαρακτηρισμοὺς τὸ θαυμασμὸν του: τὸν ἀποκαλεῖ «θαυμαστὸν διηγηματογράφον», «βυζαντινὸν Σκιαθίτην καὶ Ἀθηναῖον Ἀγιορείτην», «νοσταλγὸν ἄλλων χρόνων», «ἀσκητικὸν Σκιαθίτην», «κοσμοκαλόγηρον», «πολυμαθῆ»· «ὁ κύρ Ἀλέξανδρος» εἶχε «Ἀγιορειτικὴν κανονικὴν ρυθμικότητα καὶ ψαλτικὴν ἡθοποιῶν», «ὑμνολογικὴν σοφίαν», καὶ τέλος «ἀγίαν ψυχὴν».

Δυὸ λόγια, τελειώνοντας, γιὰ τὴν προσηγορίᾳ αὐτῇ, «πανηγυριστῆς τῆς Ὁρθοδοξίας»: θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ Βέης ὑπῆρξε εὐστοχώτατος. «Τώρα ὁλος ὁ κόσμος ξέρει πῶς ὁ Παπαδιαμάντης [...] εἶναι Ὁρθόδοξος»<sup>15</sup>. Ἐκεῖνος ὁ χαλκέντερος ἐρευνητὴς καὶ λαμπρὸς δάσκαλος καὶ ἄνθρωπος τὸ ἤξερε καὶ τὸ τόνισε ἀπ' τοὺς πρώτους. Καὶ ἐπέλεξε, νομίζω σκόπιμα, τὴ λέξη «πανηγυριστῆς» γιὰ νὰ χαρακτηρίσει τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Τὰ λεξικά μᾶς λένε ὅτι «πανηγυριστῆς» εἶναι αὐτὸς ποὺ συμμετέχει στὸν ἑορτασμό, στὴν πανήγυρι, κι ἀκόμη αὐτὸς ποὺ ἐκφωνεῖ τὸν πανηγυρικό, ὁ ἐγκωμιαστής<sup>16</sup>. Τὰχα πρέπει νὰ ποῦμε ἂν ὁ Παπαδιαμάντης συμμετέσχε στὸς ἑορτασμοὺς τῆς Ὁρθοδοξίας, «βίω καὶ ἔργω», κι ἂν ἐξεφώνησε πανηγυρικοὺς τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ ἔργο του; Εὐτύχησαν ἄλλοι καὶ εἶπαν καὶ λέγουν, ἐπάξια προβάλλοντας τὴν Ὁρθοδοξίᾳ τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἐμεῖς τιμώντας ἐδῶ τὴ μνήμη τοῦ Νίκου Α. Βέη ἃς σύρουμε μιὰ γραμμὴ κάτω ἀπὸ τὸ «πανηγυριστῆς τῆς Ὁρθοδοξίας», υπογραμμίζοντάς το γιὰ τοὺς ἐρμηνευτὲς τοῦ Παπαδιαμάντη, Ὁρθόδοξους καὶ μὴ: *μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν*.\*

15. Ν.Δ. Τριανταφυλλοπούλου, *Δαιμόνιο μεσημβρινό*. Ἐντεκα κείμενα γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, Ἀθήνα 1978, σ. 15.

16. Τῇ δευτέρῃ αὐτῇ σημασίᾳ ἀποθησαύρισε ὁ Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος, *Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, ἐν Ἀθήναις 1852, σ. 980. Κατὰ τὴ *R.E.* τῶν Paulys - Wissowa, s.v. Panegyricos, Band XVIII, 3, στ. 571, τῇ λ. panegyrista = lobredner (ἐγκωμιαστής) πρωτοχρησιμοποίησε ὁ Ἀπολλινάριος Σιδώνιος (5ος μ.Χ. αἰ.), epist. IV. 1,12, ἐνῶ στὴν ἀρχαία γραμματεία ἡ λ. πανηγυριστής ἀπαντᾷ μόνο μὲ τὴν πρώτην σημασίαν (=ὁ συμμετέχων εἰς τὴν πανήγυριν).

\* Ἐβρ. 13,7.

## SUMMARY

Photios Ar. Demetracopoulos, *N.A. Bees' characterization of A. Papadiamantis as "the celebrant of Orthodoxy"*

Prof. Nikos A. Bees (1882-1958) was the author of seven articles on the great novelist and short-story writer Alexandros Papadiamantis (1851-1911) with whom Bees became acquainted in 1900 and so remained thereafter until Papadiamantis' death. A brief annotated summary of the articles is given emphasizing Bees' great respect for Papadiamantis which finds itself culminating in the former's characterization of the latter as "the celebrant of Orthodoxy".